

UiT Norges arktiske universitet

HUMANIORASTRATEGI

UiT Norges arktiske universitet

Hva er humaniora?

Humaniora er studiet av menneskelige forhold, samfunn og kultur i en historisk og global sammenheng. Feltet spiller en nøkkelrolle i å knytte menneskelige og samfunnsmessige betydninger til kunnskap også innen andre vitenskapsfelt. Humanistiske fag gir særegne ferdigheter innen kritisk tenkning og kommunikative prosesser, tekst- og tolkningskompetanse og redskaper til kvalitativ analyse av store tekstmengder. Humaniora bidrar til kunnskap og refleksjon om språk og kultur og har særegne forutsetninger for å forstå og analysere en digital verden.

Humaniora ved UiT

Humaniora har stått sentralt helt siden planene om et nordnorsk universitet ble formulert i 1918. Arkeologi, historie og samisk kulturkunnskap ble ivaretatt av Tromsø Museum, og samisk språk har vært en del av lærerutdanninga i nord helt siden starten i 1826.

Nordområdene er en betydningsfull region i dag og vil være det i framtida på grunn av globale klimaendringer som vil gi enorme utfordringer for mennesker og samfunn. UiT har mange sterke humanistiske fagmiljø som følger av vår lokalisering i nord der sentrale tema i undervisning, forskning og formidling omfatter fagområder som språkvitenskap, kulturhistorie og arkeologi. Humanistisk forskning i nordområdene er en viktig del av virksomheten, med tverrfaglighet som et bærende grunnprinsipp. Samtidig skal humaniora ved UiT reflektere i både lokale, og globale forhold.

Humanistisk forskning/kunstnerisk utviklingsarbeid ved UiT er organisert i omtrent 40 forskningsgrupper knyttet til språk, historie, arkeologi, filosofi, kunsthistorie, kulturvitenskap og kunstvitenskapelige fagområder. Flere av gruppene er tverrfaglige illustrert ved forskning innen psykolingvistik, medisinsk humaniora, miljøhumaniora, digital humaniora og kunst- og urfolksstudier. UiT har internasjonalt ledende forskningsmiljøer innenfor blant annet språkvitenskap og urfolksskunnskap.

Forskere, museums- og bibliotekansatte har sammen bygget opp fagfelleleskap som kan vise til en svært god utvikling når det gjelder digitalisering, åpen forskning og formidling. Fagmiljø innen filosofi, nordisk litteratur og historie deltar i tverrfaglig utfordringsdrevet forskning på migrasjon, fornybar energi, helse og likestilling der de tilfører viktige humanistiske perspektiv.

UiT humaniora har nærmere 100 studieprogram som reflekterer humanioras bredde innen forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid. Den største utdanninga som bygger på humanistiske fag, er lektorutdanninga, men humaniora ved UiT utdanner også historikere, arkeologer, bibliotekarer, kunst- og kulturformidlere, samiske språkteknologer og russlandseksperter som er viktige både regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Studieporteføljen er i stadig utvikling og fornyelse med mål om kvalitetsutvikling og for å møte forventninger fra studenter/søkere, mottakerfeltet og samfunnet generelt.

Humaniorastrategi for UiT

De humanistiske forskningsmiljøene og utdanningstilbudene er i hovedsak forankret ved HSL-fakultetet og UMAK, med UB som en viktig faglig samarbeidspartner. Humaniora er tydelig til stede i det offentlige ordskiftet, og humanistisk forskning og utdanning har ambisjon om å bidra ytterligere i å sette dagsorden og bidra til løsninger innen nye, samfunnsaktuelle fagfelt. Det er store forventninger til

videreutvikling av den faglige aktiviteten på mange områder, og mange av framtidens store utfordringer som krever humanistisk kompetanse og tilstedeværelse er beskrevet i dokumenter som Humaniorameldinga (Meld.St.25 2016-2017) og Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Videre vil humanistisk kompetanse få en mer fremtredende plass i forskningsprogrammene til Forskningsrådet og EUs nye rammeprogram for forskning Horisont Europa, samt at det etterspørres større humanistisk deltagelse i nordområdeforskninga.

I utviklingsavtalen mellom UiT og Kunnskapsdepartementet er det skissert fem hovedmål. Arbeidet med disse målene skal bidra til å tydeliggjøre UiTs profil og posisjon i sektoren. I det første målet heter det at *«UiT skal være ledende innen utdanning og forskning om Arktis og styrke sin posisjon som Norges arktiske universitet. Kunnskap om utviklinga i Arktis er avgjørende for å forstå globale samfunns- og klimaendringer. Både geografisk plassering og kompetanseprofil gjør det naturlig at UiT er i front innenfor arktisk forskning og utdanning.»*

Det er behov for en strategi for å få til en større synliggjøring av humanistisk forskning og utdanning ved UiT. Strategien ønsker å løfte fram den humanistiske kompetansen som allerede finnes ved UiT, møte utfordringer som beskrevet over, og sette UiT i enda bedre stand til å oppfylle sitt samfunnsoppdrag. Strategien svarer dermed på behov fra eksterne aktører, samtidig som den samler strategiske satsinger og områder for UiTs forskere ved å kommunisere på tvers av fakulteter og fagmiljø. Et viktig grunnlagsprinsipp for arbeidet er at satsinga skal være på humanioras premisser.

DEL 1: Humaniora, samfunnet og individet

De humanistiske fagområdene utgjør en av pilarene ved de klassiske universitetene over hele verden. Verdien av disse fagene for individet og samfunnet blir stadig bekreftet på nytt også i utfordrende tider. På UiT spiller de humanistiske fagene en særlig viktig oppgave for å forstå og fremme menneskenes betydning for utvikling av Arktis, og de spiller en nøkkelrolle i å utdanne og danne kandidatene våre til å bli velinformerte og empatiske arbeidstakere. Humanister med informasjonskompetanse og evne til kritisk tenking er nødvendig for å motarbeide trusler mot demokratiet og menneskene, slik som falske nyheter, radikaliserings og terror

Som et ledende universitet i nordområdene har UiT et særlig ansvar for samfunnsutvikling i nord. Vår viktigste oppgave er utdanning for samfunns- og arbeidsliv, men det er et stort potensial for økt samhandling mellom UiT humaniora og ulike aktører i regionen. Et sterkere fokus på partnerskap vil gi økt effekt både for samfunnet og UiT.

Humaniora fikk en egen stortingsmelding i 2016. Bakgrunnen for dette politiske initiativet var at de humanistiske fagområdene ble ansett for å stå overfor spesifikke utfordringer som krevde politiske og institusjonsinterne løsninger. En av disse utfordringene var lav studentrekruttering, for liten involvering i lærerutdanningene, og for lav andel av bevilgningene til humanistisk forskning på de globale utfordringene. UiT humaniora ha et stort potensial for å arbeide strategisk på disse områdene.

Flere av vår tids globale utfordringer, som klima, miljø og bærekraft, helse, migrasjon, og integrering og det store digitale skiftet, reflekteres i tverrfaglige nyvinninger som miljøhumaniora, medisinsk humaniora, språklig revitalisering og flerspråkighet og digital humaniora.

Felles for de store globale utfordringene er deres komplekse natur. Humaniora skal være premissleverandør både ved å definere problemene og ved å bidra til tverrfaglige løsninger. UiT humaniora er godt egnet til å ivareta et slikt globalt og tverrfaglig perspektiv. Som del av et lite, men bredt sammensatt breddeuniversitet, bør det være kort vei til å initiere og effektivere forsknings- og undervisningssamarbeid på tvers av faggrensene.

Strategier: Humaniora, individet og samfunnet

Utdanning

UiTs humanistiske utdanninger skal

- bidra til studentenes individuelle utvikling som mennesker og samfunnsborgere, fremme studentenes utvikling av personlige ferdigheter som kritisk tenkning, tolking, problemløsning, samt selvbevissthet, kreativitet og motstandskraft (21st Century skills)
  - bidra til å utvikle profesjonelle ferdigheter som kommunikasjon, samarbeid, nettverksbygging, forhandlinger og ledelse
  - forberede studentene på å forstå, ramme inn og belyse samtidige og framtidige samfunnsproblemer, samt systematisere ulike alternativer og innovative løsninger
  - bidra til fremvekst av fremragende utdanningsmiljø, og ha som mål å etablere et Senter for fremragende utdanning
  - fokusere på arbeidslivrelevans underveis i studiene
  - sikre at studenter i alle studieprogram har evnen til å behandle, forstå og kritisk evaluere informasjon fra ulike kilder og media
  - fremme mangfold gjennom rekruttering av ansatte og studenter og i utvalg av pensum og emner
  - ha en fremtredende plass i lektorutdanninga, særlig i de tverrfaglige temaene *folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap og bærekraftig utvikling*
  - utvikle en tettere kontakt med skolen for å øke studentrekruttering til disiplin- og lektorutdanningene og bygge et partnerskap som vil gi kvalitetsutvikling hos begge parter
  - utrede og utvikle forskerlinje innen humaniora, samfunnsfag og lærerutdanninger
  - adressere FNs bærekraftsmål i alle studieprogram
  - oppmuntre studentene til tverrfaglig forskning som en del av arbeidet med å belyse de globale utfordringenes komplekse natur
  - bidra til at studentene skal kunne sette studiene inn i et større samfunnsperspektiv og gi konkrete bidrag til en bærekraftig verden
  - tilby emner i ph.d.-programmet for humaniora og samfunnsvitenskap som tematiserer bærekraftig utvikling og globale utfordringer
-

Forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid (KU)

UiT humaniora skal

- sikre forskerutdanning av høy kvalitet med en robust forståelse av fagspørsmål og hensiktsmessig bruk av forskningsmetode
- ivareta grunnleggende forskning/KU av høy kvalitet og øke bevissthet om forskningens/KUs innvirkning på samfunnet

- arbeide for at vår store bredde innenfor forskning/KU skal sikre en ledende posisjon i nordområdene
  - jobbe målrettet for å øke gjennomføringsgraden på ph.d.-programmet
  - styrke/videreutvikle tverrfaglig og tverrfakultært samarbeid med sikte på kvalitetsutvikling av forskning/KU og enda større grad av formidling ute i samfunnet
  - tydeliggjøre vår særskilte kompetanse om det arktiske innen litteratur, filosofi, historie og språk som avgjørende for å forstå globale samfunns- og klimaendringer
  - ta lederskap i forskingsprosjekter knyttet til større samfunnsendringer
  - tilrettelegge for KU med betydning lokalt, regionalt og nasjonalt
-

Formidling

UiT humaniora skal

- arbeide aktivt for å øke bevisstheten hos studenter, potensielle søkere og arbeidsgivere om relevansen av de overførbare ferdighetene humanistisk utdanning gir for å møte de framtidige behovene i arbeids- og samfunnsliv
  - bidra til å styrke kommunikasjonsferdighetene på ulike språk og til ulike målgrupper, men også arbeide med tverrkulturell og digital kommunikasjon
  - publisere forskningsresultater i åpne kanaler og dermed nå bredt ut
  - sikre verdien av kuratorisk arbeid, kunstneriske produksjoner og musealt arbeid, bevaring og formidling av kunnskap
  - delta aktivt sammen med studentene i partnerskap med skoler og kulturinstitusjoner
  - delta aktivt og med et tydelig humanistisk perspektiv i samfunnsdebatten knyttet til globale utfordringer
  - ta et særlig ansvar for å bidra med vitenskapelig og allmenn kommunikasjon omkring samfunnsspørsmål i landsdelen slik som samiske, kvenske og globale utfordringer
-

Innovasjon

UiT humaniora skal

- sikre akademisk frihet for ansatte og støtte nytenking
  - gjennom digital humaniora og humanistisk innovasjon bidra med å utvikle transparente begreper i forbindelse med kommunikasjon omkring globale utfordringer
  - bidra med verktøy for historiefortelling og informasjonsformidling knyttet til de store samfunnsutfordringene
  - samarbeide med etablerte nettverk i lokalsamfunnet for å utvikle nye tverrfaglige studietilbud som samfunnet trenger
  - utvikle og støtte innovasjon på humanioras premisser i utdanning, forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid
  - oppmuntre til entreprenørskap hos studentene
-

DEL 2: Humanistiske satsingsområder ved UiT

Nordområdene

UiT har med sitt mandat, kompetanse og beliggenhet et særlig utgangspunkt for å bli et kraftsenter innen humanistisk forskning i nord, både i nasjonal og global kontekst. Humaniora tilfører kunnskapsbasert forståelse av nordområdene i fortid og samtid, som ivaretar mangfold innen språk og kultur og åpner for en bred forståelse av mennesker, kultur og samfunnsliv i en global kontekst. Humaniora har bidratt til endring av forståelsen av nord og Arktis som uberørte «white spaces» til fokus på menneskelig tilstedeværelse. Forsking innen humaniora bidrar til å avdekke kompleksiteten i nordområdene og sammenhenger i en global kontekst. Oppmerksomheten mot havet og Arktis har økt i takt med økt fokus på ressursene i nord, og bærekraft har blitt et felt der humaniora også har betydning med sine perspektiver på hvordan forståelsen av klima- og miljøendringer er vesentlige for i samfunnsutviklinga. Tverrfaglige perspektiv på disse feltene gir viktige synergier som bidrar til å løse vårt landsdelsansvar og samfunnsoppdrag.

Urfolk og nasjonale minoriteter

Etnisk mangfold, flerkulturalitet og flerspråklighet fins over alt i verden, og er slik en integrert del av de globale utfordringene. En rekke internasjonale konvensjoner har som mål å sikre urfolk og nasjonale minoriteters rettigheter, konvensjoner som Norge har forpliktet seg til å følge. I mange samfunn er minoritetenes språk, kultur og egenart under press, slik også i Norge. UiT har et særskilt ansvar for forskning, formidling og utdanning knyttet til samene som urfolk og kvener/norskfinner som nasjonal minoritet. Med kompetanse på språk, kultur og historie har humaniora ved UiT særskilte forpliktelser knyttet til kunnskap om urfolk og nasjonale minoriteter, og til relasjonen mellom minoritets- og majoritetssamfunnet, en forpliktelse som gir kunnskap og innsikt i felt som er relevante også i en global kontekst. Det gjør at humaniora kan bidra til å forstå hvorfor det oppstår spenninger og konflikter knyttet til etnisitet, språk, religion, historie og kultur, men også til hvordan konfliktnivå kan reduseres og internasjonale konvensjoner overholdes. Kulturelt mangfold, kulturelle forskjeller og behovet for å ivareta språk, historie, materiell og immateriell kultur er en viktig del av UiT humanioras satsing på feltet urfolk og nasjonale minoriteter.

Digital humaniora

Digital humaniora er en viktig del av den åpne vitenskapen. Feltet er en kobling av humaniora og ny teknologi og mulighetene det gir for nye måter å forske, formidle og drive undervisning på. Både metodeutvikling og tolkning av kilder utfordres og endres på en måte hvor vi også trenger humanistiske tilnærminger. Store datamengder ('Big Data') fordrer andre tilnærminger og kompetanser samtidig som de typisk humanistiske, kvalitative og tekstorienterte, fremdeles spiller en avgjørende rolle. Korpus, databaser, formidlingsportaler, aktiv databasert undervisning, nye etiske problemstillinger som den digitale teknologien og menneskelig aktivitet medfører, er områder som alle må studeres også av humanister.

Kunstig intelligens og kommunikasjon mellom menneske og maskiner påvirker både samfunn og det enkelte menneske. Såkalte falske nyheter og manipulering i forbindelse med politiske prosesser presser frem nye metodiske tilnærminger og nye tverrfaglige samarbeidsarenaer hvor humanister, samfunnsvitere, teknologer, jurister og medisiner har stort potensiale for samarbeid. God digital infrastruktur er en forutsetning for å lykkes, og et utstrakt samarbeid med universitetsbiblioteket og andre som leverer faglige støttetjenester på UiT er viktig.

Strategier: Særskilte satsingsområder ved UiT

Utdanning

UiT humaniora skal

- utvikle flere tverrfaglige program
- videreutvikle nettstedet Reaidu til bruk for alle relevante utdanninger ved UiT
- styrke kunnskap internt og eksternt om samer og kvener/norskfinners språk, kultur og historie over tid.
- styrke kunnskap om forholdet mellom majoritets- og minoritetssamfunnet i fortid og samtid.
- bidra til kunnskap om urfolks og nasjonale minoriteters rettigheter, jf. internasjonale konvensjoner og nasjonale bestemmelser.
- integrere tema om samisk og kvensk språk, kultur, kunst og historie i studieprogrammer der humanistiske fag inngår på BA, MA og ph.d.-nivå
- utvikle undervisningstilbud tilpasset behovene den digitale virkeligheten skaper.
- sikre at studenter ved UiT tilegner seg innsikter i og ferdigheter om digitale data som kilde til menneskekunnskap
- opprette og utvikle et møtested for studenter og forskere for opplæring, utvikling og diskusjon om digitale verktøy og metoder innen humaniora

---

Forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid (KU)

UiT humaniora skal

- etablere UiT som et kraftsentrum for arktisk humanistisk forskning
- bygge og videreutvikle internasjonale nettverk
- utvikle og styrke forskning på kulturelle, språklige og historiske aspekter knyttet til urfolk og nasjonale minoriteter, og på møtet mellom majoritets- og minoritetssamfunnet
- arbeide for å etablere en digital infrastruktur for spesialsamlinger, arkiver, databaser og annet digitalt materiale

---

Formidling

UiT humaniora skal

- ta en aktiv rolle i eksternt rettet kommunikasjon av humanistisk kunnskap

- ha et særlig ansvar for å bidra med vitenskapelig og allmenn kommunikasjon omkring store samfunnsutfordringer knyttet til urfolk og nasjonale minoriteter, og da særlig om tema knyttet til samiske og kvenske/norskfinske forhold
  - delta aktivt i utvikling av lokale og nasjonale forskningsinfrastrukturer for humanistiske fag
  - ta et særlig ansvar for digital tilgjengeliggjøring av kilder knyttet til forhold i nordområdene
  - ha et ledende forskningsmiljø innenfor språkteknologi for små språk som skal styrkes ytterligere og videreutvikles
  - ha solid kompetanse innenfor digital innsamling av humanistiske data
  - være ledende innenfor digital forskningsformidling på temaer med særlig samfunnsrelevans for nordområdene.
-

Innovasjon

UiT humaniora skal

- utvikle og ta i bruk innovative uttrykksformer ved å kombinere formidling fra humanistisk forskning med kunstuttrykk gjennom utstillinger og formidlingsformer.
  - Digital humaniora skal bidra til å minske digitale forskjeller globalt slik det har vært gjort blant annet innen samisk språkteknologi ved UiT med tydelig global overføringsverdi
  - utnytte potensialet som UiT har utviklet rundt samisk språkteknologi
-

Ny langtidsplan for forskning og høyere utdanning/Norge 2030: Innspill fra Senter for samiske studier, ved instituttleder Torjer Olsen

Hva er perspektivene for dette området generelt, og for Norge spesielt, frem mot 2030?

Klimaendringer og samfunnsutvikling

Det er sannsynlig at flere av framtidens utfordringer i Nord vil være knyttet til klimaendringer, konflikter rundt ressurs- og ressursforvaltning og de økologiske og sosiokulturelle konsekvensene dette vil ha. Urfolkssamfunn i nord merker klimaendringene særlig godt.

I gjeldende LTP er forskning og innovasjon knyttet til det grønne skiftet vektlagt. En langtidsplan for forskning må adressere kunnskapskonflikter knyttet til dette, herunder betydningen av tradisjonell kunnskap for slik å utvide kunnskapsgrunnlaget bl.a. i arealforvaltningen.

Et eksempel som er i tida og som etter å alt dømme vil bli desto viktigere: Utbygging av vindkraft som et svar på klimautfordringene framstår og oppleves for en stor del fra et urfolksperspektiv som en trussel mot livsgrunnlag og kultur. Konkret handler det om arealkonflikter mellom reindriften og en voksende vindkraftindustri. En av mange utfordringer sett fra et forskningsståsted, er manglende tillit til beslutningsgrunnlaget i utbyggingssaker. Reindriften mangler tillit til konsekvensutredningene og industrien viser manglende forståelse for reindriftskompetanse i ulike plan- og beslutningsfaser. Tilliten mellom partene er svak.

Språk, utdanning og rettigheter

Plassen til det samiske samfunnet i UH-sektoren, herunder rettigheter, språk og inkludering i det store bildet av forskning og utdanning, vil fortsette å styrkes fram mot 2030. Plassen til samisk språk og til kunnskap om samiske forhold vil være integrert i en langt større del av forskning og utdanning.

Som minoritetsspråk i en situasjon med sterk nasjonal og internasjonal påvirkning er samiske språk i en særlig utsatt posisjon. At samisk er et vitenskapsspråk, vitner samtidig om at samisk språk og språkforskning har en sterkere stilling enn mange andre urfolksspråk. Et fokus på dette i langtidsplanen vil være særlig samfunnsrelevant og gi klart signal om vilje til satsning på bl.a. språklig vitalisering i forskermiljøene. Som påpekt allerede i Butenschøn-utvalget (2012) øker samisk språkbruk, for eksempel i medier, utdanning og administrasjon. I 2030 vil vi på en helt annen måte enn i dag se effekten av den nye politikken overfor samiske språk. Samfunnet vil treffe en ny generasjon samiskspråklige (både nord-, sør- og lulesamar) som har fått hele utdanninga si på samisk, og som både forventer og vil bidra til at de samiske språkene kan ha samfunnsbærende funksjoner.

Den digitale revolusjonen er allerede godt i gang og vil etter alt å dømme befeste sin posisjon fram mot 2030. For de samiske samfunnene spesielt, og urfolkssamfunn i nord generelt, gir dette store muligheter. Kommunikasjon over landegrensene har alltid vært viktig i Sápmi. Erfaringene fra koronapandemien har vist mulighetene som ligger i å anvende

digitale løsninger for kommunikasjon. Samtidig er det fortsatt uforløst potensial, for eksempel i å håndtere flerspråklige løsninger og tolking.

Ettersom kunnskap om samiske forhold i 2030 vil ha befestet seg som en integrert del av utdanningsprogram på tvers av sektoren, vil behovet for kompetanse – og formidling av kunnskap – innenfor dette området være stort. En nasjonal (eller kanskje internasjonal?) digital læringsressurs etter modell av (evt som videreutvikling av) UiTs Reaidu kan være på plass som svar på noen av behovene. Med en strammere offentlig økonomi med redusert handlingsrom vil ansvarsfordeling mellom institusjonene være nødvendig.